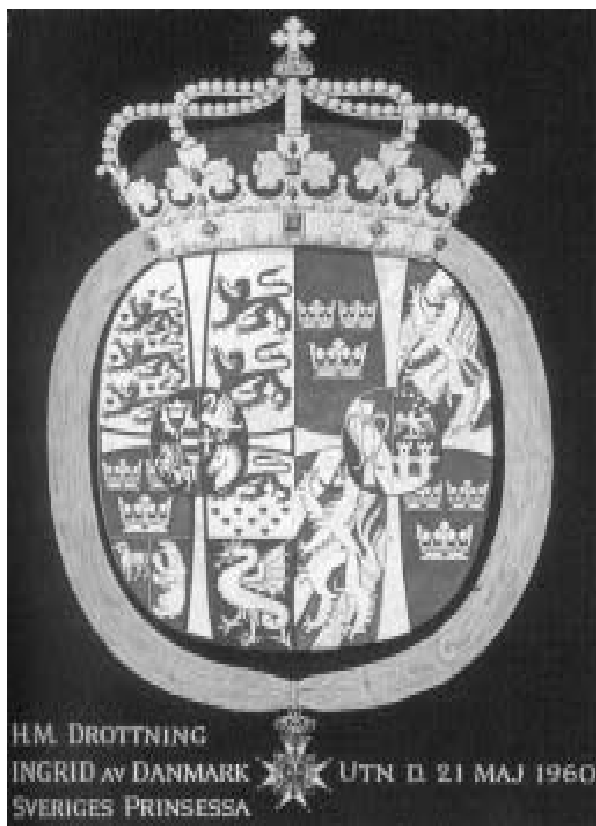

VAPENBILDEN

Tidningen om heraldik i Sverige

Drottning Ingrid in memoriam

Drottning Ingrid av Danmark avled den 7 november i år i en ålder av nittio år. Hon, som kallats "Danmarks mest populära svenska", föddes som prinsessa av Sverige. 1935 gifte hon sig med kronprinsen av Danmark, sedermera kung Frederik IX.

Drottning Ingrid var ledamot av Serafimerorden och som brukligt ringdes det i serafimerklockan i Riddarholmskyrkan i Stockholm på hennes begravningsdag. Under ceremonin var hennes vapensköld uppställd i kyrkan. Kungl Maj:ts Ordens vapenmålare Bengt Olof Kälde målade skölden 1987.

Kontakta oss

[www.geocities.com/
heraldiker](http://www.geocities.com/heraldiker)

VAPENBILDEN är tidningen för Svenska Heraldiska föreningen och Heraldiska Samfundet och går ut i 300 ex. två gånger per år.

Sekreterare

Rune Torstensson
Höga Trävattna
520 40 Floby
tel: 0515 - 450 90
rune.torstensson@swipnet.se

Sekreteraren har hand om anbud, korrespondens, protokoll och adressändring.

Redaktion

Jesper Wasling (redaktör)
Björkängsgatan 10
507 45 Borås
mobil: 070 - 753 60 89
wasling@hotmail.com

Magnus Bäckmark
Värtavägen 85c
183 60 Täby

Tor Flensmarck
Graagården, Vä
291 65 Kristianstad

Bli medlem

Svenska Heraldiska Föreningens
postgiro: 22 27 90-8
Årsavgiften är 100 kronor. Skriv
namn och adress på inbetalnings-
avin och tidningen kommer med
posten.

Tryck

Gondolin AB, Stehag 2000
ISSN 0349-0602

Nu behöver Vapen- bilden bli tjockare

Av Jesper Wasling

Det artar sig för Vapenbilden. Detta är ju det andra numret med den nya redaktionen. Fortfarande trevar vi efter formen och vi tror att vi har funnit den till nästa nummer. Många nya skribenter bidrar med artiklar och notiser. Det börjar bli dags för Vapenbilden att expandera. Kanske tre nummer per år eller så blir det 32 sidor i två årliga nummer.

Nummer 50 är ett stort jubileum för tidningen, för samtidigt fyller föreningen 25 år. Vi hoppas att vi kan bjuda på ett större nummer av Vapenbilden eller att det blir en speciell jubileumsskrift. Men att år 2001 kommer att bjuda på något extra vågar vi lova.

Nya projekt

Inom rollspelsvärlden börjar allt fler lajvare får upp ögonen för vapenkonst av alla de slag. De gör allt för att skapa så korrekta repliker av allt från kläder, via svärd till heraldiska sköldar. De till och med äter medeltidsmat på sina sammankomster. Här bland dessa ungdommar finns framtidens heraldiker med allt vad det innebär.

Heraldikintresset i Sverige står alltså i sig. Inte bara Vapenbilden efterfrågas. Också nya böcker behövs och det ger förlagen lust att komma fram med något till marknaden.

Därför sitter redaktörerna för Vapenbilden just nu och skriver på ett manus som ska bli till en bok om heraldik som ska vara klar någon gång nästa år.

Har du något heraldiskt projekt på gång eller har du kanske en artikel liggande. Skriv eller ring in till redaktionen så att vi kan ta med det i tidningen.

Några rättelser

Tyvärr insmög sig några fel i förra numret som inte ska ligga författaren till last.

I nr 48, s. 663, 1:a spalten, nedersta raden, skall ättens namn vara Gyllenstierna af Uleborg, och på s. 673 är den spanske infantens namn Alfonso (1907-38).

Stort heraldikintresse på det senaste adelsmötet

Av Magnus Bäckmark

Adelsmötet 1998 visade ett stort intresse för heraldiken och genealogin på Ridarhuset. Bland de djärvaste var Hans Blomstedts förslag om att adelskap skulle få ärvas via modernet om släkten är utslöcknad på manssidan.

Samtidigt konstaterades det att antalet adliga ätter fortsätter att minska.

Det var många förslag om heraldik och adelskap på adelsmötet. Hans Blomstedt föreslog att adelskap ska få ärvas kognatiskt efter att en adlig ätt utslöcknat på svärdssidan tills en manlig ättling är född. Denne blir då ny huvudman om han själv får eller antar släktnamnet.

Motionen avslogs eftersom reglerna för förvärv av adelskap är givna av Kungl Maj:t i adelsbrevet för respektive ätt och en ändring av reglerna ligger utanför Adelsmötets kompetens.

Sambobarn inte adliga

Axel von Heijne motionerade om att uppgifter om sambo och sambobarn ska införas i Adelskalendern, för upplysningsvärdets skull. Mötet avslag detta förslag, eftersom adlig börd exklusivt baseras på äktenskaplig börd och att samboförhållande inte är tillräckligt reglerade i lag för att jämföras med äktenskap.

Enligt beslut vid 1983 års Adelsmöte redovisas däremot för närvarande adoptivbarn och deras make/maka, trots att dessa inte heller är adliga. Mötet uppdrog åt direktionen att utvärdera de praktiska konsekvenserna av detta. Det ter sig möjligt att denna redovisning kan komma att ändras för konsekvensens skull.

*Ätten Crafoord för fyra berminer i sitt vapen.
Teckning: Vladimir A Sagerlund 1997.*

Ätternas antal krymper

Sedan Adelsmötet 1995 har grevliga ätten von Essen utslöcknat, liksom de adliga ätterna Fähræus och Burenstam. Adliga ätten Adlerberg har utslöcknat i Sverige, men fortlever utomlands. Friherrliga ätten Palmqvist har utgått på svärdssidan.

Det betyder att det nu, 1998, finns 45 grevliga, 121 friherrliga och 438 adliga introducerade ätter på Ridarhuset. Tillsammans ger det 604 ätter. Antalet medlemmar av den svenska adeln är ca 25.000 personer.

Ny kungaätt på tronen?

Dynastiskifte efter drottning Victoria

Av Per Andersson

Sverige får ett nytt riksvapen den dag Victorias barn stiger upp på Sveriges tron. Det blir följden av det dynastiskifte som sker när drottning Victoria lämnar tronen till sin efterträdare.

Ändå tycks många bortse från de stora förändringarna som väntar den svenska monarkin.

Det hävdar Per Andersson i den här debattartikeln.

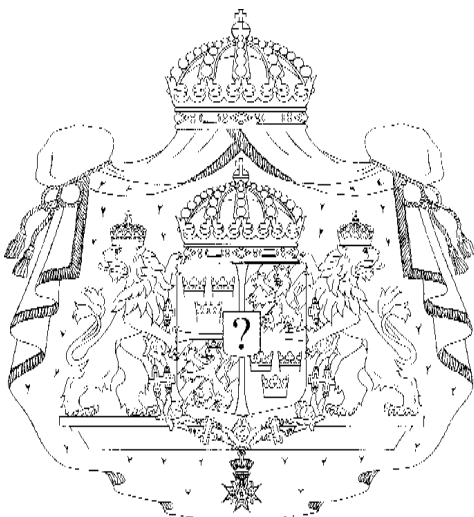
För 190 år sedan fick Sverige en ny kungaätt, Bernadotte. Nu står riket åter inför det extraordinära att byta ut den släkt som tillsätter statschef. I historien har sådana händelser föregåtts av stor dramatik. Nu avgörs saken genom kronprinsessan Victorias giftermål, en statsangelägenhet som den offentliga dagordningen hittills förbigått som en privatsak. Hennes man blir stamfader för Sveriges nya kungaätt, en roll förunnad få som Birger jarl, Gustav Vasa och Jean Baptiste Bernadotte.

Ätten är det centrala

Arvmonarkins metod för att utse statschef innebär att man på tronen placerar en ätt, inte en person.

Ämbetet går till en första ättemedlem och sedan en avkomling åt gången. Ätten är enligt den etablerade europeiska fursterätten agnatisk, det vill säga består av stamfadern och de män och kvinnor som härstammar på obruten manslinje från honom.

Genom ändring av Successionsordningen (SO) 1980 infördes fullt kognatisk tronföljd för män och kvinnor. Samtidigt avskaffades kravet

Hur kommer Stora riksvapnet att se ut? Montage i Karl Erik Forsbergs teckning från 1966.

att en tronberättigads gemål skall vara av furstlig börd. Följderna av grundlagsreformen för den svenska monarkin och demokratin har jag närmare behandlat på DN Debatt den 21 augusti 2000.

Carl Philip avsattes

Ändringen av SO bjöd på sensationell retroaktiv lagstiftning under protester från H.M. Konungen själv, Justitiekanslern och Riksmarskalken. Riksdagen beslutade helt enkelt att avsätta kronprinsen Carl Philip och på sikt hela kungaätten, precis som vid statskuppen 1809. Den gången banade det väg för ätten Bernadotte, nu gör den sorti. Genom att varken furstlig börd, agnatisk

härstamning eller kön längre begränsar kungahuset kommer Sverige med tiden att bli en nation av prinsar och prinsessor. Alla ättlingar till Carl XVI Gustaf blir tronberättigade.

Motsvarande efter 1900-talets förste kung Oskar II skulle i dag innebära uppemot 300 prinsar och prinsessor. Efter arvmonarkins grundare Gustav Vasa är antalet minst 100.000.

Stora konsekvenser

Den nya ordningen får också heraldiska konsekvenser. Ett skifte av kungaätt innebär att riksvapnet ändras. Den nya agnatiska ättens stamvapen tar plats i hjärtskölden, så som varit kutym i över ett halvt årtusende, allt sedan konung Karl Knutsson (Bonde).

Dessutom kommer behovet av personliga vapen för kungahusets medlemmar att växa lavinartat i takt med att huset expanderar. Sveriges prinsar och prinsessor kommer snart att tillhöra många olika agnatiska släkter, och varje gång som manslinjen bryts påkallas ett nytt vapen i hjärtskölden. Så är redan fallet i Nederländerna, där drottning Beatrix i riksvapnets mitt bär sin faders Lippevapen och hennes barn i sin tur prinsgemålen van (von) Amsbergs sköldemärke.

Varje kommun ett grevskap

De män och kvinnor som är successionsberättigade till den svenska tronen tilldelas sedan Gustav III:s dagar var sitt titulärhertigdöme, vars vapen ingår i det personliga vapnet.

Eftersom Sveriges landskap inte längre kommer att räcka som hertigdömen till den växande mängden kungliga kognater, kanske man i stället i tiden får tillgripa rikets 289 kommuner som grevskap (Gotlands och Härjedalens kommuner är tillika landskap). Så gott som alla har vapen i beredskap. Av hertigdömena är Västergötland, Värmland och Gästrikland-Hälsingland upptagna av de nuvarande kungabarnen och Uppland, Småland,

Östergötland och Dalarna av suspenderade arvfurstar som alltså är i livet. Därutöver torde Lappland för alltid vara förbrukat som domän för en legitim kungaättling.

Riksvapnet följer manslinjen

Vilket hjärtsköldemärke som kommer att återfinnas i nästa version av Sveriges stora riksvapen blir en följd av vilken ny kungaätt som kronprinsessans giftermål för till tronen.

Möjligen har valet av ätt redan skett. Den 4 september 2000 bekräftade hovet för första gången förekomsten av en tillkommande för kronprinsessan: Daniel Collert. Han tillhör en agnatisk släkt Persson och har förvärvat sitt nuvarande efternamn genom adoption. Både den hävdvunna fursterätten och naturen själv lämnar den agnatiska tillhörigheten opåverkad av såväl namnbyte som adoption. Det senare visas av bland annat fallet Jean Baptiste Bernadotte, som trots Karl XIII:s adoption inte anses tillhöra dennes Oldenburgska ätt. För varken Persson eller Collert är något släktvapen känt, varför det skulle bli aktuellt att komponera ett helt nytt sköldemärke till riksvapnets hjärtsköld.

Anbudsauktion i Vapenbilden nr 48

Följande objekt såldes.

#1. 8 vykort. Ett bud på 40 kr gav slutpriset 22 kr (anbud + 10% i föreningsprovision).

#5. Scheffer, CGU: Halländska häradsvapen. Ett bud på 92 kr gav slutpriset 88 kr (anbud + 10% i föreningsprovision).

Välkomna med nya bud på anbudsauktionen i detta nummer.

Savannfågel och betar i Sydafrikas statsvapen

Av Magnus Bäckmark

Republiken Sydafrikas nya statsvapen offentliggjordes av president Thabo Mbeki under högtidlighållandet av frihetsdagen den 27 april 2000 i Kwaggafontein.

Det nya Sydafrika har nu valt ett nytt statsvapen. Jämte flaggan som antogs för några år sedan visar vapnet att den nya författningen nu också slagit igenom i landets symbolik. Ett viktigt drag i förnyelsen är att vapnet mer ska visa på det afrikanska arvet, och inte vara en påminnelse om kolonialtiden.

Sköldemärket består av två människofigurer, inspirerade av de berömda klippmålningarna på Lintonstenen. De är vända mot varandra i en hälsning och symboliser enighet. De svarta figurerna strå i ett fält av guld. Sköldformen avser att påminna om en trumma.

Grönt, guld och svart

Över skölden syns en uppstigande gyllene sekreterarfågel, en majestätisk fågel som liksom den kraftfullt slår ned på ormar symboliskt skall skydda nationen. Under och framför fågeln syns en proteablomma, symbolen för landets skönhet och blomstrande potential, i tinkturerna grönt, guld, rött och svart. Därunder syns två korslagda försvars- och auktoritetssymboler, nämligen ett spjut och en knobkierie. Över fågeln syns den uppgående solen, en bild för livgivande kraft och upplysning. Skölden är omgiven av två sädeskorn, antydande landets fruktbarhet, och elefantbetar symboliserande visdom och styrka.

Sydafrikas nya statsvapen med klippmålningssymboler. Vapnet är framtaget av Ian Bekker, en av Sydafrikas främsta formgivare.

Valspråket "ǃke e: ǀxarra ǁke" är hämtat från /Xam-folkets utdöda språk och betyder 'Olika folk förenas'.

– Liksom vår flagga vajar stolt på sin stång och frammanar en intensiv anda av nationell identitet så måste detta vapen, som utgör ett exempel på vårt folks extraordinära kreativitet genom tiderna, inspirera vår förenade och skiftande nation till att sträva efter att stråla lika klart som solen, avslutade president Thabo Mbeki invigningen av det nya statsvapnet.

*Sköndes skyddshelgon
i sin förnygrade
upplaga. Teckningen
har utförts av reklam-
byrån Morot i Skövde.*

Sköndes gamla vapen.

S:t Elin i ny dräkt

Vapnet för Skövde kommun har reviderats. Efter samråd med Riksarkivet har annonsbyrån Morot i Skövde gett ett nytt förslag, vilket statsheraldikern i brev den 16 juni godkänt och beskriver enligt följande:

I rött fält en stående med gloria försedd S:ta Elinsbild, hållande i högra handen ett störtat svärd samt i den vänstra en bok belagd med ett anbugget finger, allt av silver.

S:ta Elin (Helena) av Skövde har alltså fått byta ut sin spira mot ett svärd, som befunnits vara hennes vanliga attribut i medeltidskonsten. Därtill har baldakinen och skölden vid hennes fötter med hennes tillskrivna egna vapen, ett rött hjärta i fält av guld, som finns i det äldre vapnet från 1939, fått skatta åt förgängelsen.

Magnus Bäckmark

Ledande på vapenredovisning

Kalender över Ointroducerad Adels Förening 2000.

Kalendern har samma redovisningsprincip som Adelskalendern vad gäller presensdelen, men utmärker sig som vanlig med utförligare ingresser och därtill vapenbeskrivningar och oskafferade teckningar av ätternas fullständiga vapen, vilket Adelskalendern saknat hittills.

Nyinförda ätter i denna årgång är von Ajkay, Crapon de Caprona, von Grothusen, Halkiewicz, Kepinski, Osváth, de Rzewuski, Schönhoff (som skriver sig Karhila) och de 'Sigray.

Friherre Heinrich von Buddenbrock har svarat för en del nyritningar av vapnen, men i många fall används fortfarande de gamla i Britzes medeltidsschabloner utförda teckningarna. I de fall då ätternas ursprung inte är medeltida blir effekten högst anakronistisk.

Jan Raneke har tecknat vapnen von Elern, von Glehn och von Zweigbergk. Vapen von Weymann förefaller vara kalkerat efter Raneke vad gäller hjälm och hjälmtäcke. Tyvärr saknas ännu angivelser om vilka tecknarna är i varje enskilt fall.

Magnus Bäckmark

*Vapen von Weyman
inritat i vapen-
schablon av Jan
Raneke?*

Johansson är adelsmannen för dagen

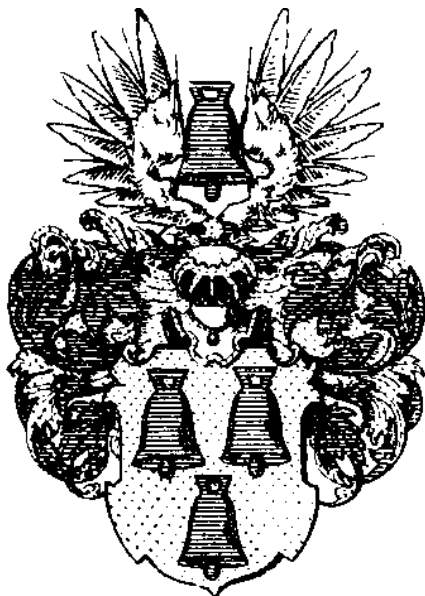
En släkt, vars medlemmar skriver sig **Brehmer, Andersson och Johansson** har visat sig tillhöra adliga ätten **Brummer nr 1855**.

Tills alldeles nyligen troddes ätten ha utslöcknat 1881. Men det har visat sig att löjtnanten Johan Christian Brummer hade en son, överjägmästaren Carl Fredrik Brummer (1747–1807), som i tidigare genealogiska verk inte har nämnts. Och det är från honom de nämnda personerna härstammar.

Ätten har gemensamt ursprung med adliga ätten Brummer nr 1772. Att det är två olika ätter beror på att två olika medlemmar av den livländska adelsätten naturaliserades separat, 1723 respektive 1731.

Den nu ”återfunna” ätten har samma sköldemärke, tre kyrkklockor, två över en ställda, som den äldre ätten. Skillnaden mellan vapnen är att tinktureerna är omkastade.

Vid Riddarhusdirektionens sammanträde den 16 december 1999 beslöts att grenen ska införas på riddarhusstamtavlor. Därmed har en nygammal ätt åter tagit plats på Riddarhuset.

Adelsätten Brummers nr 1885 vapen, så som det framställs i äldre vapenböcker.

Teckning av Maria Widebäck, 1880-tal.

Nu finns adelsvapen på Internet

På hemsidan <http://svenskadel.nu> finns vapen för en stor del av Sveriges adliga ätter presenterade i färg. Sidorna är enkelt och stilfullt utformade, och vapnen kommer därmed till sin rätt. Vapnen kompletteras av kortfattad information om ätternas historia.

Några fel i länkarna mellan namn och vapen har förekommit, men de har på uppmaning rättats till. Vad som framstår som något underligt är dock att det inte framgår vem som har lagt ut sidan, och en fråga härom till den emailadress som anges har inte

besvarats. Vidare framgår inte vem som är vapenteckningarnas upphovsman eller varifrån de är hämtade.

Icke desto mindre är det ett positivt tillskott till heraldiken på internet, att Sveriges adelsvapen återges i färg. Den stora spridningen och den låga kostnaden är ju också två av internets fördelar – att i bokform utge dessa färgbilder av vapnen skulle leda till större kostnader och mindre tillgänglighet.

Martin Sunnqvist

Han förvaltar vårt kulturarv

En intervju med statsheraldikern

Av Magnus Bäckmark

Sveriges statsheraldiker sedan juli 1999 heter Henrik Klackenberg. Han har hunnit bli väl hemmastadd i sin ämbetsroll och kan nu konstatera att hans position inte medför så stor makt i heraldiska frågor som många tror.

– Jag har faktiskt ingen spira heller, säger han.

Henrik Klackenberg tar emot på sitt arbetsrum på Riksarkivet i Stockholm. Dator och papper belamrar bordet, böcker och pärmar trängs i hyllorna. Solen lyser in mellan de gardinerna och reflekteras i hans inramning av en reproducerad sida ur Bergshammarvapenboken.

– Jag hoppas att att kunna ge ut en fak-similutgåva av Bergshammarvapenboken, säger Henrik.

Den vackra vapenboken från 1400-talets Flandern är en av Riksarkivets verkliga klenoder.

Kommer från myntsidan

I ett rum några steg bort i korridoren står ett arkivskåp där uppritningar av kommunvapen, härads- och landskapsvapen förvaras. Särskilt märks en fin samling prydliga avritningar av alla kända gamla häradssigill från 1500- och 1600-talen. Att ge ut dem i bokform tillsammans med de under efterkrigstiden fastställda häradsvapnen är också något som står högt på listan över önskade utgivningar.

Henrik Klackenberg är fil dr i medeltids- arkeologi. I sin avhandling *Moneta nostra* – monetarisering i medeltidens Sverige (1992)

visade han hur mynt började användas mer allmänt under 1200-talet. Från 1993 till 1998 var han chef för Kungliga Myntkabinettet. Under sin tid där byggdes dess nya museum vid Slottsbacken. Museet är väl värt ett besök för heraldiskt intresserade eftersom många vapenframställningar på svenska och utländska mynt kan studeras där.

När han tillfrågades om han ville efterträda Clara Nevéus som statsheraldiker när hon skulle gå i pension, tvekade han inte länge. Tjänsten hör till en av de få som är aktuell för en medievist, medeltidskännare, så han visste ungefär vad tjänsten gick ut på. Dessutom var han intresserad av ämnet.

Under våren 1999 var han biträdande statsheraldiker vid sidan av Clara för att få en gradvis anpassning till tjänsten. Det hade hon själv saknat när hon tillträdde och därför var det något som hon lät införa.

*Försvarsmaktens rekryterings-
centrum, vapnet fastställt 1999:
I blått fält en trumma av guld,
belagd med tre kronor i blått ordnade
två över en, och med snörning i rött;
däröver två korslagda trumstockar.
Bakom skölden ett stolpvis ställt
svärd av guld.
Teckning av Vladimir Segerlund.*

*I heraldiska biblioteket finns riksheraldikerns stol från sent 1800-tal och väggarna pryds av sköldar.
Foto av Magnus Bäckmark.*

Sedan Nevéus tid omfattar tjänstens ansvarsområde inte bara de heraldiska samlingarna utan också de medeltida. Det rör sig främst om de 20 000 bevarade urkunderna från medeltiden. Den offentliga heraldiken i Sverige har alltså blivit en angelägenhet som handhas inom arkivväsendet.

Konstnären och nämnden

Vid sin sida har statsheraldikern Vladimir A Sagerlund, Riksarkivets heraldiske konstnär. Det är han som utför de renritningar av vapenförslag och nyritningar av vapen som myndigheter eller kommuner efterfrågar. Vad gäller vapenkomponeringen, så är det något som de i regel bollar mellan sig och samarbetar med. Bland de nya vapen som

hittills har tillkommit under Klackenbergs tid är han särskilt nöjd med det nya vapnet för Markstridsskolan i Skövde.

Offentliga vapen

Vad är då statsheraldikerns uppgift? Svaret återfinns i Förordning med instruktion för Riksarkivet och landsarkiven (SFS 1995:679):

8 § Riksarkivet har hand om statens heraldiska verksamhet och skall särskilt se till att vapen eller heraldiska emblem som syftar på staten eller statsmyndigheterna utförs i enlighet med heraldiska normer. Riksarkivet skall också verka för att bestämmelser om Sveriges flagga iakttas.

På uppdrag av kommunerna får Riksarkivet upprätta förslag till kommunala vapen och genomföra heraldiska utredningar om sådana vapen. Riksarkivet får också göra andra utredningar och vidta andra åtgärder på det heraldiska området.

Henrik pekar på att formuleringen ”andra åtgärder” öppnar för en ganska bred verksamhet. Mycket av det han gör är att bistå med upplysningar i ärenden med högst olika anknytningar till heraldik. Från ämbetet utgick förra året ungefär 70 brevsvår, och telefonförfrågningarna var ungefär 450 till antalet.

Förfrågningarna kommer från alla håll. Så behövde en arkivtjänsteman i S:t Petersburg veta hur Ingermanlands landskapsvapen och staden Nyens vapen ser ut. I ett annat brev frågade räddningstjänsten Östra Skaraborg om de kunde använda Västergötlands landskapsvapen, vilket inte föranledde någon anmärkning. En textilhistoriker undrade vilka former sköldhållande lejon hade på fanor och andra textilier under svensk stormaktstid.

Den heraldiska nämnden

Vid sidan av statsheraldikern finns också Riksarkivets heraldiska nämnd. Också deras verksamhet bestäms av SFS:

15 § Heraldiska nämnden skall lämna yttrande till Riksarkivet i ärenden om antagande av kommunala vapen, i ärenden som avses i 3 § fjärde stycket lagen (1982:268) om Sveriges riksvapen samt i de andra

I arkivskåpet finns alla originalen för de svenska kommunvapnen. Foto av Magnus Bäckmark.

heraldiska frågor och frågor om Sveriges flagga som riksarkivarien bestämmer.

Nämnden består av riksarkivarien, som är nämndens ordförande, och tre ledamöter som utses särskilt, en av Riksantikvarieämbetet och två av regeringen. För var och en av de särskilda ledamöterna finns en suppleant som utses på samma sätt. Ledamöterna väljs så att såväl juridisk och antikvarisk som konstnärlig sakkunskap finns representerad. I den nuvarande nämnden ingår förutom riksarkivarien riksantikvarien och en konstprofessor. Nämnden sammanträder två gånger om året.

Har statsheraldikern spira?

”Sitter du på Slottet?” är en av de många frågor som Henrik Klackenberget får från de som nyfiket undrar vad ämbetet egentligen handlar om. Men tjänsten har ingen direkt

beröring med hovet. Och statsheraldikern har inte heller någon stav eller spira som gamla tiders härolder.

En del tror också att statsheraldikern har befogenhet att verkställa någon slags polisiära ingripanden mot sådana som syndar mot heraldiska normer eller flaggbruk. Många samtal kommer där klagomål framförs mot att grannen inte tagit ned sin flagga klockan 21 eller så kräver de att korsvimpeln ska förbjudas.

Att vara statsheraldiker medför emellertid inte någon sådan maktposition och inte heller någon upphöjelse till orakel som slutgiltigt dömer vad som är ”rätt” eller ”fel” i heraldiska frågor. I stället handlar det om förslagsgivning, rådgivning och information. Själva meningen med verksamheten, med Klackenbergets egna och eftertänksamt betonade ord, är att förvalta det immateriella kulturarv som heraldiken är.

Alla Sveriges riks- och statsheraldiker

Conrad Ludvig Transkiöld	1734 – 1766 †
Daniel Tilas	1767 – 1772 †
Anders Schönberg	1773 – 1809
Jonas Carl Linnerhielm	1809 – 1829 †
Nils Joakim af Wetterstedt	1829 – 1855 †
August Wilhelm Stiernstedt	1855 – 1880 †
Carl Arvid Klingspor	1880 – 1903 †
Adam Lewenhaupt	1903 – 1931
Harald Fleetwood	1931 – 1953
C. Gunnar U. Scheffer	1953 – 1974
Lars-Olof Skoglund (tf)	1975
Jan von Konow	1975 – 1981
Bo Elthammar (tf)	1981 – 1983
Clara Nexéus	1983 – 1999
Henrik Klackenberget	1999 –

En bit levande heraldik

Skandinavisk Vapenrulla 1998-99

Av Eric Bylander

Med häftet Skandinavisk vapenrulla (SVR) 1998-99 läggs nr 550-580 till raden av vapen registrerade och offentliggjorda genom stiftelsen med samma namn.

Rullan uppvisar flera stilrena exempel på god heraldik. Pretentiösa plottrigheter av det slag som florerar inom icke-kontrollerad heraldik lyser här med välgörande frånvaro.

Gränsen mellan det subtila och det tråkiga är emellertid hårfin och kanske kan flera av de nyantagna vapen skyllas för att vara väl konventionella. Man kan dock glädjas åt att hänsyftningarna på släktvapenantagarens yrke och dylikt i de flesta fall gjorts så allmänna att vapnet kan användas även för framtiden. En anslående representant är skådespelaren Magnus Härenstam. Vapnet är ett lysande exempel på stilfull heraldik och lekfull symbolik.

*Magnus Härenstams vapen.
Tecknat av Bengt-Olof Kälde.*

*Familjen Lindqvists
vapen.
Tecknat av Jan Raneke.*

Vad gäller blasoneringarna kan allmänt noteras som positivt att SVR inte standardiserar dessa, utan tycks ingripa endast mot egentliga fel, och det är något som lämnar spelrum åt blasoneringslärans möjlighet till variation. Strängt taget går bara en beskrivning, hjälmprydnaden för vapnet Lindqvist (Anjou), över gränsen för vedertagna heraldiska regler. Kanske kan man i modern heraldik använda sig av signalstavar, men grundkraven på stilisering och allmängiltighet åsidosätts när det anges att de skall utgöras av ”runda skivor med grön bärd och svart/rött handtag av SJ-typ”. Här hade man kunnat förvänta sig ett ingripande från SVR:s sida.

Rent tekniskt/typografiskt håller publikationen som vanligt hög klass. I fråga om trycket kan man dock beklaga att grönt fortfarande är föga skönt i SVR:s bleka nyans.

Slutligen vill anmälaren, som intresserad av heraldikens rättsliga sidor, uttrycka sin tillfredsställelse över SVR:s städse noggranna iakttagande av vapenkonstnärernas respekträtt genom angivande av deras namn. Det manar till efterföljd och lägger ännu en aspekt till alla de som bidrar till att göra SVR som institution värd respect och deras senaste publikation värd köp och läsning.

Det är skillnad på systrar

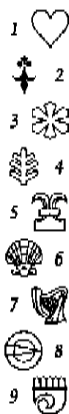
The Heraldic Society of Canada har nu utarbetat ett förslag på en kadensteckenserie för kvinnor.

I anglosaxisk heraldik differentierar sig de manliga medlemmar av en släkt från varandra med skilda tecken. Äldste sonen belägger sköldemärket med en tornerkrage, den näst äldste använder en liggande halvmåne, den tredje sonen med en femuddig stjärna osv.

Kvinnliga kadenstecken har hittills inte förekommit, men nu kan de vara på väg in i den kanadensiska heraldiken.

De föreslagna tecknen är:

1. ett hjärta,
2. en hermin,
3. en snöflinga,
4. en grankvist,
5. ett schacktorn,
6. en mussla,
7. en harpa,
8. ett spänne,
9. en panflöjt.

Magnus Bäckmark

Öletikett med otillåtet vapen

Under sommaren har statsheraldikern gjort två invändningar till PRV, utöver den som rörde Gyllenstierna-vapnet (se nr 48). Det gällde Svenska Wushu-förbundets användning av Lilla riksvapnet i sitt varumärke. Sedan var det Nyckel-Öl HB som utan att begära tillstånd använde Luleås kommunvapen på sin produkt.

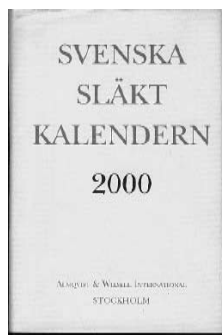
Magnus Bäckmark

SVENSKA SLÄKTKALENDERN ÅR 2000

Sveriges stora publikation över svenska släkter har kommit med ett nytt nummer.

Inför nästa utgåva är nya släkter är välkomna att publicera sig. Assistans med släktutredningar kan erhållas

För mer information, kontakta redaktör Magnus Bäckmark, Värtavägen 85c, 183 60 Täby, tel. 08-756 37 90, eller skicka e-post: magnus.baeckmark@swipnet.se.

Göteborgs lejon får skarpare profil

Göteborgs kommun utarbetar nu en grafisk profilhandbok för att få ett mer konsekvent användande av stadens vapen.

Borta är den förvirring som har präglat Göteborgs vapenbruk de senaste åren. I stället för reklamlogon har det ursprungliga vapnet återtagit sin plats.

Göteborgs stadsvapen har en lång historia av meningsskiljaktigheter bakom sig. I privilegiebrevet 1607 och 1621 avsågs säkert ett normalvänt lejon, men stadens sigill har alltid visat lejonet sinistervänt. Från 1920-talet fördes en livlig debatt om inte lejonet skulle vändas ”rätt” igen, men på stadens önskan fastställde Kungl Maj:t 1952 slutligen vapnet i den invanda formen.

Vid 1980-talets slut var en av dåvarande informationschefen Lisa Blomqvists första åtgärder att modernisera stadens grafiska profil. På höjden långsmala blå baner med det utlyfta lejonet nedtill dök upp på stadens flaggstänger, och samma ensamma lejon i logotypen.

Sommaren 1990 fattades beslut om översyn, men inget hände förrän hösten 1999. Kommunledningen avsatte då 475.000 kronor för att framställa en grafisk profilhandbok om hur vapnet ska användas såväl på papper som digitalt. För arbetet anlätades Inform reklambyrå.

Den 24 augusti gav statsheraldikern efter förfrågan synpunkter på utkastet till handboken. Några anmärkningar fanns om att den korrekta vapenbeskrivningen skulle citeras samt orden guld och silver användas i stället för gult och vitt. Även klorna ska vara röda. Därtill rekommenderades andra PMS-färger än de reklambyrån valt. Det betonades också att det är glädjande att stadens vapen används.

Stadsdirektören Roger Bodin och informationsdirektören Ulf Källström skriver i profilhandbokens förord: ”Oavsett politisk majoritet

finns bland stadens valda representanter en strävan efter att på bästa sätt gynna stadens utveckling. Vikten av en enhetlig och tydlig profil ter sig i ljuset av det ganska självklara.”

Magnus Bäckmark

Det omdebatterade lejonet. I den nya grafiska profilen används genomgående samma teckning, som härrör från tiden för fastställelsen 1952. Konstnär: Anders Billon.

Normalt lejon för hovrätten

Hovrätten för Västra Sverige fick den 19 april sitt nya vapen fastställt:

I blått fält ett med slutna krona krönt, upprest lejon av guld med röd beväring, vilket håller ett svärd i den högra och vägskeålar i den vänstra tassan, allt av guld. Skölden kröns av en kunglig krona.

Utgångspunkten i detta vapen är lejonet i Göteborgs stads vapen, men den skillnad att bakgrundsfälten är enkelt blått och att lejonet är normalvänt, samt att det håller Rättvisans attribut, svärdet och vägen, i tassarna.

Magnus Bäckmark

Sök på nätet

<http://www.heraldik.org> är adressen till Societas Heradica Scandinavica.
<http://hem.passagen.se/jonar242/riddarordnar.htm> berättar om svenska ordnar, deras framväxt och betydelse.

ANBUDESAUKTION nr 2

1. Areen, E, Lewenhaupt, S: När och hur böra ordnar bäras, 1943. .... 80 kr.
2. Bachelin-Deflorenne, M: La science des armoiries, 1880. .... 600 kr.
3. Dahlby, F: De heliga tecknens hemlighet. 2:a uppl. 1955. .... 50 kr.
4. Ekdahl, S: Die "Banderia Prutenorum" des Jan Dlugosz – eine Quelle zur Schlacht bei Tannenberg 1410, 1976. .... 250 kr.
5. Gutmann, S: Ärzte- und Apotheker-Wappen, h9, 1979. .... 60 kr.
6. Lagerberg, C: Aschebergiska Grafkoret i Kristine kyrka i Göteborg, 1899. .... 90 kr.
7. Löfström, K: Kungl. medaljen Illis quorum meruere labores, 1933, med dedikation till riksheraldikern Harald Fleetwood från författaren..... 50 kr.
8. Mackinnon, C: The Observer's Book of Heraldry, 1972. Med vapenexlibris A G Åhlin. .... 90 kr.
9. Scheffer, C G U: De halländska häradsvapnen, 196(5), ... 80 kr.
10. Scheffer, C G U: Johanniterorden i Sverige, en bibliografisk översikt. Särtryck ur Johanniterorden i Sverige 1920–1970., 100 kr.
11. Scheffer, C G U: Studier över Peter Wieselgrens manuskript "Svensk vapentolkning", 1977. .... 60 kr.
12. Scheffer, G, Schnell, I: Sörmländsk heraldik, 1955. .... 40 kr.
13. Schlegel, B, Klingspor, C A: Svensk heraldik, 1874, något skör. .... 90 kr.
14. Skandinavisk Vapenrulla 1–10 (63–70), inb. Med exlibris Nils Nordqvist..... 400 kr.
15. Wallin, S: Adelshovets heraldik, 1960. .... 40 kr.
16. Pierre Joubert: Les lys et les lions. Paris, 1947. Häftad. .... 100 kr.
17. Sveriges landskapsvapen. Riksarkivet 1991. Häftad. .... 25 kr.
18. Cox, I: The Scallop, 1957. Inkl: Escallops in Armory av George Bellew, Garter King of Arms. Klotband med exlibris Claës Uggla och Olle Lundqvist. .... 100 kr.
19. Sam, C & Bernd, T: Allgemeine Schriftenkunde der gesammte Wappenwissenschaft. 1830-1835. Två pappband med exlibris Lars Stolt av Kälde. .... 250 kr.
20. Seitz, H: De tre kronorna, 1961. Halvklotband med skyddsomslag, exlibris Claës Uggla. .... 120 kr.
21. Dahlby, F & Raneke, J: Den svenska adelns vapenbok, 1967. Klotband med skyddsomslag, exlibris Jan Raneke och Claës Uggla. .... 150 kr.
22. Scheffer, C G U: Heraldisk spegel, 1964. Halvklotband med skyddsomslag, exlibris Claës Uggla. .... 150 kr.
23. Meddelanden från Riksheraldiker-ämbetet 1933-1945. 9 volymer (1934 saknas). Häftade..... 200 kr.
24. Meddelanden från Riksheraldiker-ämbetet 1940. Häftad..... 30 kr
25. Lewenhaupt, A: Adelsvapnen och den svenska heraldiken. Särtryck ur Sveriges Riddarhus, 1926. Häftat. .... 30 kr.
26. Woodcock, T & Robinson, J M: The Oxford Guide to Heraldry, 1990..... 140 kr.
27. Flaggen der Welt, aussereuropäische Staaten. Album med inklistrade flaggbilder från cigarettpaket, ca 1930..... 250 kr.
28. Riddarvapnen från Sonnenburg. Utställningskatalog 1991..... 100 kr.
29. Dito. Häftad..... 50 kr.
30. Suku- ja henkilövaakunoita. Häftena 1 och 3 av denna finska vapenrulla med främst finska och svenska vapen..... 30 kr.
31. Harald Fleetwood: Handbok i svensk heraldik, 1917..... 100 kr.
32. Flagggarta med teckningar af J Hägg, Reitzel, 2:a uppl 1888..... 200 kr
33. Eva Turek: Böhmska fanor i Statens trofésamling. Särtryck ur Armémusei årsbok 1991. Häftad..... 30 kr.
34. Rothery, C C: Concise Encyclopedia of Heraldry, 1994. Faksimiltryck av utgåvan från 1915. Häftad..... 150 kr.
35. Cederblom, H: Vår flagga och våra historiska minnesdagar, 1917. Häftad, loss i två delar..... 90 kr.

36. Lloyd, M: The Concise Illustrated Book of Military Badges and Insignia, 1991.. 90 kr.
 37. Norie, J W & Hobbs, J S: Flaggen aller seefahrenden Nationen, 1971. Faksimiltryck av utgåvan från 1848..... 170 kr.
 38. Schroeder, M: Kleine Wappenkunst, 1990. Häftad.....150 kr.
 39. The Canadian Heraldic Authority, 1990. Häftad..... 20 kr.
 40 Reitzel, P: Heraldikern Frederik Britze, 1945. Häftad..... 100 kr.

Anbuds sänds till

Rune Torstensson, Höga Trävattna, 520 40 Floby. E-post rune.torstensson@swipnet.se, senast den 1 mars 2001.

Angivna priser är minimipriser. Anbudsgivaren ska ange det högsta pris han är villig att betala för varje objekt. Slutpriset blir dock inte detta pris utan det näst högsta budet plus 10 % (föreningens provision). Om inga andra bud inkommit så blir priset det angivna minimipriset. Om högsta bud skulle avges av fler än en, så gäller det först inkomna. Köparen betalar porto. Objekt till kommande auktioner insänds till ovanstående adress med uppgift om önskade minimipriser.

Nytt och gammalt

Historiska museet visar under våren svärd, rustningar och hjälmar från medeltiden tillsammans med nya repliker av föremålen. Det blir en härlig krock mellan gammalt och nytt, lovar Hans Lidén som ansvarar för utställningen.

Kanske kan också ätten Svinakulas två

bevarade stridssköldarna visas upp, om de kan förberedas och konserveras i tid.

Utställningen öppnar med stort buller och bång den 6 februari då en grupprollspelare visar hur man stred under medeltiden. Skarpa vapen utlovas.

Jesper Wasling

Heraldiskt releaseparty

Ett dussin ledamöter satt samlade runt bordet vid Heraldiska Samfundets möte den 12 december på Ridarhuset i Stockholm. Ridarhussekreteraren Otto von Schwerin berättade till overheadbilder om arbetet med den nyutkomna Adelskalendern. Den har tagit ett lustfyllt språng framåt jämfört med tidigare årgångar, inte minst på heraldikens område.

Hans kollega i huset, tillika samfundets ordförande Per Nordenvall, kunde inte låta bli att komma med många bidrag till föredraget.

Alldeles före mötet hade styrelsen passat på att träffas. Den skisserade planer för våren och valde in fem nya ledamöter:

- Lars-Olof Skoglund, fil lic, Bromma, fd

redaktör för Svenskt Biografiskt Lexikon, vikarierande för statsheraldikern Gunnar Scheffer på dennes tid och själv tillförordnad statsheraldiker 1975.

- Johan Alex Lindman, jur kand, Sigtuna, fd förbundssekreterare vid Sveriges Släktforskarförbund.
- Joanna von Wierusz-Wolska, fil dr, Hägersten, disputerade 1997 med ”Ringkors från Gotlands medeltid”.
- Davor Zovko, heraldisk konstnär, Eskilstuna, ledamot av Skandinavisk Vapenrullas heraldiska råd.
- Martin Sunnqvist, jur stud, Lund, artikelförfattare i Vapenbilden med intresse för vapenrättsliga frågor.

Magnus Bäckmark